

УДК 338.43.01: 631.147(477.63)

І. А. Білоткач,

к. е. н., доцент, доцент кафедри маркетингу,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: 0000-0002-8535-9252

DOI: 10.32702/2306-6792.2021.7—8.36

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ІНСТИТУЦІОНАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА ДНІПРОПЕТРОВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

I. Bilotkach,

PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Marketing,
Dnipro State Agrarian and Economic University, Ukraine

FORMATION OF THE SYSTEM OF INSTITUTIONAL SUPPORT OF DEVELOPMENT OF ORGANIC AGRO-INDUSTRIAL PRODUCTION OF DNIPROPETROVSK REGION

Мета. Аналіз сформованої інституціональної бази України стосовно розвитку органічного сектору в сільському господарстві України, яка закріплена в законодавчих актах та інших нормативних документах щодо формування сталого розвитку органічного агровиробництва на регіональному рівні; визначити інституціональну сутність економічної системи регіонів України, її складові елементи, структуру; узагальнити науковий досвід щодо подальшого удосконалення інституціональної системи України для сталого розвитку органічного агробізнесу в Україні.

Методика дослідження. Теоретико-методологічною основою проведеного дослідження є діалектичний та аналітичний підхід до вивчення існуючих інституціональних та інституційних особливостей стану та розвитку ринку органічної сільськогосподарської продукції та особливостей розвитку і регулювання органічного агровиробництва в Україні на регіональному рівні.

Результати дослідження. Стверджується, що нині, в умовах проведення реформи децентралізації влади, в Україні змінюється система державного управління регіональним розвитком, що в окремих випадках призводить до погіршення показників ефективної діяльності регіонів, зокрема, в сфері сільськогосподарського виробництва.

Наголошується, що недоліки існуючих форм інституціонального регулювання економічних процесів на регіональному рівні, слабка взаємодія складових інституціональної територіальної системи стали факторами, що посилюють негативні процеси в країні і суттєву соціально-економічну дисгармонію розвитку територій, а потреба в розвитку органічного агровиробництва як однієї із форм диверсифікації сільськогосподарського виробництва, створення дієвої й ефективної системи інститутів розвитку органічного сектору є в наш час одними з першочергових завдань органів регіональної влади, у зв'язку з чим актуальним завданням є формування ефективної системи інституціонального забезпечення розвитку органічного агропромислового виробництва регіону.

Проведено систематизацію інституційних чинників, які сприяють розвитку системи органічного виробництва в регіонах України на прикладі Дніпропетровської області. Ці фактори структуровані відповідно до інституціональної структури регіону, яку формують інститути регіонального рівня. Виділення цих факторів дає можливість визначити стан регіонального розвитку щодо розвитку органічного агровиробництва, як у загальному, так і в інституціональному аспектах, орієнтуючись на структуру (систему) інститутів, що забезпечують сталий розвиток сучасного регіону.

Наукова новизна результатів дослідження. Запропоновано авторське визначення сутності терміну "інституціональна система підтримки органічного агропромислового виробництва на регіональному рівні" та розроблено структурно-логічну схему зв'язків між основними інституціональними чинниками на регіональному рівні, зокрема в Дніпропетровській області. Також пропонується авторська система заходів щодо ефективного впровадження органічного агровиробництва на регіональному рівні.

Практична значущість результатів дослідження. Отримані результати дослідження поглиблюють теоретичні аспекти розвитку та забезпечують можливість активізації інноваційного процесу органічного агровиробництва в Україні на регіональному рівні.

Purpose. Analysis of the current institutional framework of Ukraine regarding the development of the organic sector in agriculture of Ukraine, which is enshrined in legislation and other regulations on the impact on the formation of sustainable development of organic agriculture at the regional level; to determine the institutional essence of the economic system of the regions of Ukraine, its constituent elements, structure; to generalize scientific experience on further improvement of the institutional system of Ukraine for sustainable development of organic agribusiness in Ukraine.

Methodology of research. The theoretical and methodological basis of the study is a dialectical and analytical approach to the study of existing institutional and institutional features of the state and development of the market of organic agricultural products and features of development and regulation of organic agriculture in Ukraine at the regional level.

Findings. It is argued that at present, in the context of decentralization reform, the system of public administration of regional development is changing in Ukraine, which in some cases leads to a deterioration in the efficiency of the regions, in particular in the field of agricultural production.

It is emphasized that the shortcomings of existing forms of institutional regulation of economic processes at the regional level, weak interaction of components of the institutional territorial system have become factors that exacerbated the negative processes in the country and significant socio-economic disharmony, and the need for organic agricultural production, creating an effective and efficient system of institutions for the development of the organic sector are now one of the priorities of regional authorities, in connection with which the urgent task is to form an effective system of institutional support for the development of organic agro-industrial production in the region.

Institutional factors that contribute to the development of the system of organic production in the regions of Ukraine on the example of Dnipropetrovsk region are systematized. These factors are structured according to the institutional structure of the region, which is formed by institutions at the regional level. The selection of these factors makes it possible to determine the state of regional development in relation to the development of organic agriculture, both in general and in institutional aspects, focusing on the structure (system) of institutions that ensure sustainable development of the modern region.

Originality. The author's offered definition of the essence of the term "institutional system of support of organic agro-industrial production at the regional level" and the structural-logical scheme of connections between the main institutional factors at the regional level, in particular in the Dnepropetrovsk region. The author's system of measures for effective implementation of organic agricultural production at the regional level is also proposed.

Practical value. The obtained results of the research deepen the theoretical aspects of development and provide an opportunity to intensify the innovative process of organic agricultural production in Ukraine at the regional level.

Ключові слова: органічна сільськогосподарська продукція, органічне агровиробництво, регіон, розвиток, інституціоналізм, органічне агровиробництво, чинники, вплив, система, якість життя.

Key words: organic agricultural products, organic agricultural production, region, development, institutionalism, organic agricultural production, factors, impact, system, quality of life.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Одним із головних питань у розвитку економіки України є забезпечення її сталого розвитку, під яким розуміється рівновага розвитку середовища людей та природного середовища, в якому людство розвиває свою діяльність. Основою будь-яких інституціональних та інституційних змін є система інституціонального та інституційного розвитку соціально-економічних явищ на рівні територіальних одиниць держави, взаємовідносини її складових частин між собою, а також ефективна інтеграція зазначеної регіональної системи з системою розвитку органічного виробництва на загальнодержавному рівні [8].

Нині в умовах проведення реформи децентралізації влади, в Україні змінюється система державного управління регіональним розвитком, що в окремих випадках призводить до погіршення показників ефективної діяльності регіонів, зокрема в сфері сільськогосподарського виробництва.

Недоліки існуючих форм інституціонального регулювання економічних процесів на регіональному рівні, слабка взаємодія складових інституціональної територіальної системи ста-

ли факторами, що посилюють негативні процеси в країні і суттєву соціально-економічну дисгармонію розвитку територій, а потреба в розвитку органічного агровиробництва як однієї із форм диверсифікації сільськогосподарського виробництва, створення дієвої й ефективної системи інститутів розвитку органічного сектору є в наш час одними з першочергових завдань органів регіональної влади, у зв'язку з чим актуальним завданням є формування ефективної системи інституціонального забезпечення розвитку органічного агропромислового виробництва регіону.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різні аспекти оцінки сталого середовища розглядали у своїх наукових працях багато вітчизняних і закордонних науковців, а саме: І. Бистрякова, В. Благодатного, З. Бриндза, В. Будзак, В. В'юн, П. Гайдуцький, О. Гудзинський, П. Саблук, М. Куницька-Іляш, Т. Лозинська, І. Червен, М. Куліш, В. Месель-Веселяка, В. Гречкосій, І. Гуровата, Л. Мельник, Є. Мішеніна, Т. Ніколієнко, В. Тарасова, О. Фурдичка О.І., та інших.

Теоретичним і прикладним аспектам впровадження та розвитку ринку органічної продукції присвячені праці таких науковців: Р.М. Безус, Л.Г. Мельник, Л.С. Гринів, В.В. Підліснюк, В.І. Артиш, М.І. Кобець, В.В. Писаренко, В.Ф. Сайко, Б.В. Буркинський, Є.В. Милованов, Т.О. Зайчук, Т.Г. Дудар та інші поважні науковці.

Дослідженню розвитку інституціональних процесів в економіці загалом і в сільському господарстві присвячено наукові праці О. Гончаренко, С. Ілляшенко, Л. Антонюка, Н. Апатової, Ю. Бажала, В. Вишневського, В. Гейця, В. Дементьєва, П.М. Леоненко, В.Н. Тарасевича, П. Юхимчука, А. Чухно, Ю. Яковця та інші не менше поважні особистості.

Але стрімкий розвиток органічного агровиробництва в Україні, розвиток ринку органічної сільськогосподарської продукції і потреба його раціонального оптимального входження в загальну систему аграрного бізнесу в Україні, сприяння сталому розвитку економічних процесів як у сільськогосподарській галузі, так і в дотичних галузях народного господарства потребує впровадження такої форми організації регіонального розвитку яка б дозволила оптимізувати інституціональні системи органічного сектору та поліпшити загалом економічну ситуацію щодо сталого розвитку сільського господарства та окремих його галузей як на регіональному рівні, так і в державі.

МЕТА СТАТТІ

У матеріалах дослідження, представлених у статті, ставиться за мету аналіз сформованої інституціональної бази України стосовно розвитку органічного сектору в сільському господарстві України, яка закріплена в законодавчих актах та інших нормативних документах щодо впливу на формування сталого розвитку органічного агровиробництва на регіональному рівні; визначити інституціональну сутність економічної системи регіонів України, її складові елементи, структуру; узагальнити науковий досвід щодо подальшого удосконалення інституціональної системи України для сталого розвитку органічного агробізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є стан та розвиток інституціональної системи Дніпропетровської області України, що формують складові органічного сільськогосподарського виробництва та розвиток ринку органічної сільськогосподарської продукції.

Предметом дослідження є сукупність інституціональних чинників, що використовуються, та використання яких можливе при формуванні

регіонального розвитку України та їх вплив на розвиток органічного агровиробництва.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Розвиток органічного виробництва та ринку органічної сільськогосподарської продукції є актуальною сферою діяльності на сьогодні через низку явних екологічних, економічних та соціальних переваг, що притаманні цій сфері діяльності. Сектор виробництва та реалізації органічної продукції України характеризується позитивною і сталою динамікою, причому ці тенденції збігаються із загальносвітовими.

Міжнародна федерація органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) визначає органічне сільське господарство як виробничу систему, яка підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічного різноманіття та природних циклів, характерних для місцевих умов, уникаючи. Органічне сільське господарство об'єднує традиції, нововведення й наукові досягнення, щоб поліпшити стан навколишнього середовища і розвиток справедливих взаємовідносин та гідного рівня життя [1].

Враховуючи форму державного устрою, а Україна є унітарною державою, основні нормативні документи що регламентують розвиток органічного агровиробництва в Україні приймаються на загально-державному рівні. З метою удосконалення інституційного регулювання органічного виробництва, зберігання, транспортування обігу та маркування органічної продукції та адаптації вимог органічного законодавства до права ЄС (оскільки більше 70% органічної продукції виробленої в Україні експортується до країн ЄС) Верховною Радою України був прийнятий новий Закон України "Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції" (№ 2496-VIII, набрав чинності 02 серпня 2018 р., вступив в дію з 02 серпня 2019 р.) [4].

У розвиток прийнятого Закону розроблено прийнято 12 нормативно-правових актів із яких 3 Постанови Кабінету Міністрів України та 9 наказів різного рівня:

— Постанова Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 року № 970 "Про затвердження порядку (детальних правил) органічного виробництва та обліку органічної продукції", в якій відповідно до частини другої статті 13 вищезазначеного Закону України визначено детальні правила органічного виробництва та обігу органічної продукції таких галузей органіч-

ного виробництва: органічне рослинництво (зокрема, насінництво та розсадництво); органічне тваринництво (зокрема, птахівництво, бджільництво); органічне грибівництво (зокрема вирощування органічних дріжджів); органічна аквакультура; виробництво органічних морських водоростей; виробництво органічних харчових продуктів (зокрема, органічне виноробство); виробництво органічних кормів; заготівля органічних об'єктів рослинного світу;

Постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 року № 87 "Порядок ведення Державного реєстру операторів, що здійснюють виробництво продукції відповідно до вимог законодавства у сфері органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції, Державного реєстру органічного насіння і садивного матеріалу". Відповідний документ упорядковує: реєстр операторів органічного ринку, що формується на підставі інформації органів сертифікації та/або реалізацію органічного насіння та/або садивного матеріалу; Реєстр органів сертифікації формується на підставі заявки підприємств, установ та організацій, які пройшли акредитацію в НААУ; Реєстр органічного насіння і садивного матеріалу формується на підставі інформації від оператора, який здійснює виробництво [8].

Також врегламентовано Форма заявки на внесення до Державного реєстру органів сертифікації у сфері органічного виробництва та обігу органічної продукції (наказ Мінекономіки від 30.01.2020 р. № 109, зареєстрований в Мін'юсті 14.02.2020 р. за № 173/34456);

Порядок підтвердження спеціальних знань інспектора з органічного виробництва та (або) обігу органічної продукції у сфері органічного виробництва (наказ Мінагрополітики від 19.03.2019 р. № 143 зареєстр. в Мін'юсті 09.04.2019 р. за № 375/33346);

Порядок розгляду апеляцій на рішення органів сертифікації (наказ Мінекономіки від 17.06.2020 р. № 1141 зареєстрований в Мін'юсті 19.08.2020 р. № 805/35088).

Також визначено державний логотип для органічної продукції — Наказ Мінагрополітики від 22.02.2019 р. № 67 "Про затвердження державного логотипа для органічної продукції", зареєстрований в Мін'юсті 14.03.2019 р. за № 261/33232 (із змінами, внесеними наказом Мінекономіки від 15.07.2020 р. № 1336, зареєстрованим в Мін'юсті 31.07.2020 р. за № 729/35012), який має наступний вигляд (див. рис. 1).

Рис. 1. Чорно-білий вид державного логотипа для маркування органічної продукції

Джерело: [7].

У базових прийнятих нормативно-правових документах враховано вимоги нормативних документів ЄС, що дозволить адаптувати українське законодавство до європейського; удосконалено вимоги до виробництва, маркування та обігу органічної продукції; та внесено інші вимоги як для виробників, так і інших потенційних суб'єктів ринку органічної сільськогосподарської продукції та органів сертифікації та контролю [4].

Нині проходять громадське обговорення такі нормативні акти:

- проект постанови КМУ "Про затвердження Порядку сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції";
- проект наказу Мінекономіки "Про затвердження вимог до матеріально-технічної бази та інших об'єктів інфраструктури, необхідних для виконання функцій із сертифікації органічного виробництва та/або обігу органічної продукції";
- проект наказу Мінекономіки щодо затвердження порядку звітування органів сертифікації Мінекономіки та Держпродспоживслужбі про видані ними сертифікати;
- проект наказу Мінекономіки про затвердження порядку, періодичності декларування та подання зведених матеріалів органами сертифікації до Мінекономіки щодо обсягів органічної продукції, що вводиться в обіг [7].

Для вдосконалення розвитку сільського господарства на регіональному рівні, зокрема, у Дніпропетровській області потрібно детально розробити заходи адміністративно-економічного регулювання щодо можливості ефективного розвитку органічного агровиробництва, яке є важливою передумовою формування продовольчої безпеки країни, економічного

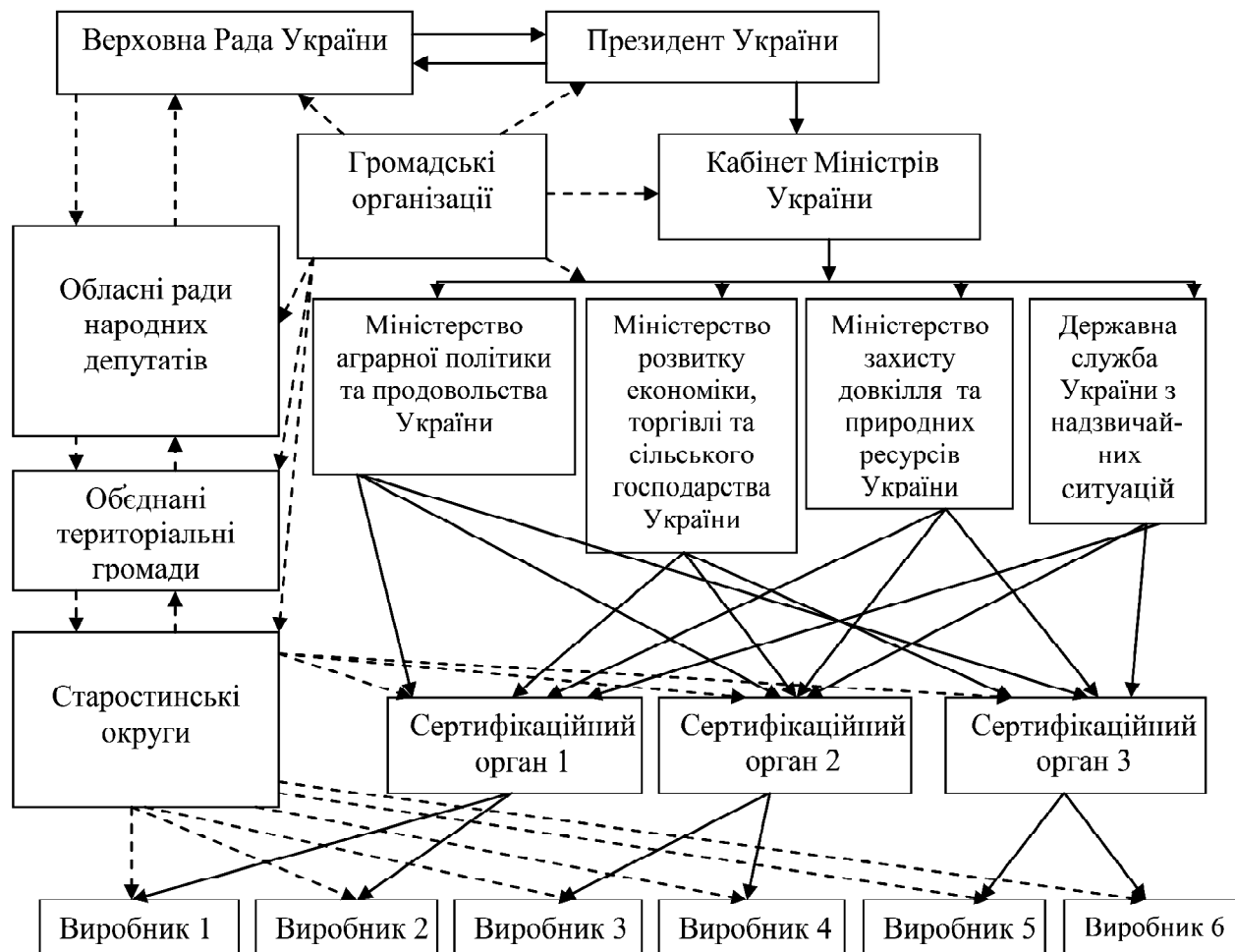

Рис. 2. Структурно-логічна схема формування формальних обмежень органічного агровиробництва

Джерело: удосконалено автором на основі [4].

зростання національної економіки та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства і якості життя сільського населення, зокрема за рахунок популяризації органічного виробництва та вдосконалення інституціонального та інституційного механізмів формуючих чинників.

Розглядаючи формальні обмеження, зазначимо, що будь-яка поведінка підприємств обмежена певними правилами функціонування встановлених суспільством і ним же контрольованих норм, тобто наявністю певних інституціональних обмежень. Формальні інституціональні обмеження створюються державними структурами на різних рівнях владної вертикалі. Водночас у той час як загально-державний рівень формує система інституцій загальнодержавного порядку, регіональний рівень формується системою власних інституцій, що формується органами регіональної та місцевої влади в межах своїх повноважень [3].

Схематично вплив формальних обмежень на органічне агровиробництво можна представити у вигляді схеми наведеної на рисунку 2.

На схемі (рис. 2) прямими лініями позначено прямі функціональні зв'язки, а пунктирними лініями позначено зв'язки консультативного та узгоджувального характеру.

Формальні обмеження визначаються як система факторів, що спрямовує економічну поведінку суб'єктів господарювання, а також споживачів виробленої продукції. До цієї системи обмежень відносяться нормоутворюючі документи, що перебувають під контролем з боку держави та місцевих органів влади. Введення таких обмежень здійснюється з метою організації ефективного адміністрування взаємовідносин у суспільстві, контролю за обігом товарів і послуг, недопущення проникнення на ринок неякісної або фальсифікованої продукції та інших складових, що забезпечують виконання функцій держави по відношенню до суспільства. Також нині потрібно враховувати

значний вплив громадських організацій на всі процеси, що відбуваються у суспільстві [2].

Щодо розвитку органічного агровиробництва дуже важливим є його розвиток на рівні регіонів.

Органічне землеробство є високопрофесійною сертифікованою діяльністю, і тому для його впровадження потрібні навчання та практика, перш ніж виробники в сільському господарстві можуть бути повністю готовими до успішного ефективного ведення цього бізнесу.

На регіональному рівні передусім повинні проводитися заходи по навчанням основам органічного господарювання. Це питання може бути вирішено шляхом організації громадських організацій та рухів, в яких виробники органічної сільськогосподарської продукції будуть мати можливість спілкуватися між собою та надавати фахові консультації новим членам, які будуть мати у цьому потребу.

Дієвість механізму розвитку регіонального ринку органічної сільськогосподарської продукції в державі прямо залежить від якісного формування системи факторів інституційного середовища взагалі та зокрема на регіональному рівні, яке являється виміром імперативного координування ринку органічного агровиробництва.

Потрібно враховувати що органічне сільське господарство є одним із альтернативних напрямів для диверсифікації виробництва, а отже, і для диверсифікації джерел доходу серед дрібних фермерів — однієї з основних груп аграрних господарств Дніпропетровської області. Станом на 01.01.2021 року в Дніпропетровській області зареєстровано всього 103645 юридичних осіб, з них фермерські господарства складають 3917 одиниць [9].

Починаючи процес переходу до ведення органічного аграрного бізнесу, також важливо бути готовим до викликів, які супроводжують зміни в агросистемі. Апріорний перехід до органічного сільського господарства формує така система факторів:

— зменшення урожайності сільськогосподарських культур і доходу (особливо під час перехідного процесу);

— підвищена потреба в удосконаленні інфраструктурі або додаткових інструментаріях, технологіях та обладнанні;

— підвищення потреби в підготовленні до застосування органічних технологій робочій силі;

— труднощі з отриманням доступу до місцевого (а також регіонального та міжнародного) ринку органічної сільськогосподарської продукції [12].

Успішне вирішення цих проблем багато в чому залежатиме від креативності стейкхолдерів, навчання на чужому досвіді та доступу до інформації про алгоритми успішних вирішень аналогічних завдань на регіональному рівні.

Щодо загальних пропозицій та рекомендацій впровадження органічних технологій в сільськогосподарську діяльність господарств Дніпропетровської області, то ми пропонуємо такі кроки:

1. Здійснити повну паспортизацію земельних ділянок господарств з можливим виділенням конкретних земельних ділянок для ведення органічного агровиробництва, а за необхідності створення окремих структурних, або юридичних одиниць для можливого уникнення паралельного виробництва культур;

2. Забезпечити, щоб основні стейкхолдери господарств розуміли очікувані зміни та труднощі, а також довгострокові вигоди органічного агровиробництва та були вмотивовані до змін умов праці.

3. Враховуючі максимальні витрати на початку переходу до органічного агровиробництва в господарствах потрібно приділити увагу пошуку інвестиційного капіталу на державному або міжнародному рівні щодо розвитку цього виду аграрного бізнесу.

4. За умов недостатнього фінансування перехідного етапу потрібно розглянути можливість диверсифікувати ринкові можливості суб'єкту господарювання.

5. Потрібно надавати перевагу тим видам аграрного виробництва та можливої подальшої переробки, що дасть змогу отримати продукцію з збільшеною доданою вартістю для окремих видів продукції господарств.

6. У процесі аграрного виробництва, якщо на підприємстві виробляється не тільки органічна продукція, то потрібно забезпечити запобігання змішуванню органічних продуктів з неорганічними.

7. Важливим є організація прозорості технологічних процесів через простежуваність і перевірку методів виробництва, транспортування та переробки.

8. Підприємства, зацікавлені в переробці або іншому використанні органічних сільськогосподарських продуктів, повинні враховувати попит споживачів на переробку з низьким рівнем обробки. Це може стосуватися смаку, справжності, ступеня обробки, занепокоєння щодо конкретних добавок, поживного складу, ступеня зручності, рівня використання енергії та пробігу, а також безпеки харчових продуктів.

Основними ж етапами для впровадження органічного сільського господарства на території Дніпропетровської області, на нашу думку, є:

1. Набуття загальних знань про органічне сільське господарство щодо технологічних вимог та стандартів. Водночас ці знання потрібно надавати як потенційним виробникам органічної сільськогосподарської продукції, так і її кінцевим споживачам на регіональному ринку. На цьому етапі вже працюють заклади освіти Дніпропетровського регіону. Зокрема Дніпровським державним аграрно-економічним університетом 30 вересня 2010 р. на шляху подальшої екологізації агровиробництва в Україні — спільними зусиллями з Науково-виробничою агрокорпорацією "Степова", за підтримки державних та громадських організацій було відкрито Центр природного землеробства ім. Миколи Руденка. У центрі працюють професори, кандидати наук, аспіранти, молоді вчені, студенти. Співробітники центру створюють методики поступового переходу до принципів природного землеробства, впроваджують ідеї природного землеробства на практиці для отримання органічної сільськогосподарської продукції. Загалом головна мета центру природного землеробства — створити інноваційну систему виробництва та переробки сільськогосподарської продукції, а також систему утилізації відходів. У межах роботи цього центру відбувається популяризація органічного агровиробництва серед студентського співтовариства. В межах навчального процесу в Дніпровському державному аграрно-економічному університеті викладаються навчальні дисципліни для різних спеціальностей і розкривають студентам сутність органічного агровиробництва та його переваги в економічному та екологічному сенсі.

ДАДЕУ має потужні засоби контролю продукції — науково-дослідний центр екологічного контролю ресурсів агропромислового комплексу: лабораторії якості зерна, лабораторії якості води, це комплекс лабораторій з виявлення залишків гербіцидів, пестицидів, антибіотиків, ГМО та одну з найпотужніших лабораторій в Україні — таких лише 3—4 в країні, співпрацює та готовий до подальшої співпраці з "органічним агробізнесом" [6].

2. Узагальнення досвіду реальних підприємств, що виробляють органічну сільськогосподарську продукцію. Цей напрям інституціонально забезпечують як навчальні заклади регіону, так і громадські організації. Потенційні виробники органічної сільськогосподарської

продукції мають можливість стати членами громадських організацій України, які сприяють розвитку органічного агробізнесу в Україні та знаходяться під егідою Громадської ради всеукраїнських організацій та об'єднань природоохоронного спрямування при Міністерстві охорони навколишнього природного середовища. Найбільш поширені — це "Федерація органічного руху України", ВГО "Жива планета", ВГО "Клуб органічного землеробства", Органічна Україна (спілка виробників органічних продуктів) та ін.

У межах громадських об'єднань їх члени отримують допомогу щодо власного розвитку органічних технологій в своїй діяльності. Так, Федерація органічного руху України надає своїм членам такі послуги: Отримання необхідної інформації про органічне виробництво; Консультації щодо систем, основних вимог, правил ведення органічного господарювання; Отримання знижок на літературу, що видає Федерація; Безкоштовна участь у семінарах, конференціях, круглих столах, що проводить Федерація в Україні з можливістю отримання роздаткового матеріалу; Допомога в отриманні інформації щодо навчання в Центрах підготовки спеціалістів для органічного агровиробництва; сприяння участі в міжнародних спеціалізованих виставках по органічному сільському господарству, міжнародних семінарах, конференціях, часткове покриття витрат; реклама в виданнях Федерації [11].

3. Оцінка органічного ринку та впровадження ефективного органічного регулювання. Оцінюючі ринок продукції органічного сільськогосподарського виробництва Дніпропетровської області потрібно зазначити що станом на 01.01.2021 р. загальна кількість населення складає 3,15 млн осіб, а середня заробітна плата складає близько 12,0 тис. грн, тобто область має значний потенціал для розвитку органічного землеробства.

Площа сільськогосподарських угідь області складає 2511,5 тис. га, що складає 78,7 % від загальної площі землекористування [9].

Виходячі з географічного положення потенційний виробник органічної продукції повинен враховувати місце розташування підприємства, можливий кількісний виробничий випуск, якість виробленого продукту, очікувану ціну, транспортні витрати, ділових партнерів та інші аспекти, важливі як для внутрішнього ринку, так і для можливого експорту. Якщо фактори визначені як позитивні і виробник має бажання розвивати власний органічний бізнес, то подальшим кроком буде звернення до сер-

тифікаційного органу для початку професійної серифікації виробничої діяльності.

Одним з уніфікованих органів стандартизації органічного виробництва на території Дніпропетровської області є ТОВ "Органік Стандарт", яке забезпечує походження та простежуваність потоку органічної продукції, надаючи послуги, які покривають усі сфери виробництва: від контролю вирощування органічних культур — через контроль переробки органічних продуктів — до інспекцій руху продукції в мережі постачання та продаж на місцевому ринку чи здійснення експорту. Підприємство обслуговує представників усіх ланок виробництва та продажу органічних продуктів, ми знижуємо ризики і гарантуємо якість та підвищення продуктивності.

Потрібно зазначити, що повний спектр послуг ТОВ "Органік Стандарт" гарантує якість та безпеку органічних продуктів. Водночас клієнти цього підприємства можуть перевіряти як власне виробництво, так і виробництво контрагентів (за згодою) забезпечення виконання відповідних вимог щодо їхнього виробництва, а також гарантувати якість сировини та допоміжних засобів, отриманих від постачальників [12].

Якщо виробник має бажання долучитися до різних міжнародних ринків, у цьому випадку може знадобитися дотримання декількох різних нормативних актів та стандартів і виробники можуть звернутися до тих органів стандартизації на державному та міжнародному рівні, які будуть задовольняти споживачів продукції підприємства.

Адміністративно-економічне регулювання передбачає заходи адміністративного та економічного характеру, спрямовані на створення умов для функціонування ринкової системи та реалізації соціальних цілей суспільства [10].

Основними системними інституціональними факторами успіху впровадження органічного аграрного виробництва на регіональному рівні та розвитку органічного ринку будуть такі умови:

- обізнаний споживач, який розуміє переваги органічної продукції та знає як її відрізнити від звичайної продукції;

- спільне бачення та партнерство між бізнес-структурами та державними регіональними інститутами, що адмініструють розвиток органічного сільського господарства на регіональному рівні (передає впевненість інвесторам);

- інтегрований сертифікований ланцюг поставок (забезпечує канали збуту та постійне постачання);

- прозора діяльність підприємства та можливість моментального контролю (створює довіру та підвищує попит);

- добре навчені власники та працівники підприємств, що виробляють органічну сільськогосподарську продукцію (пропонуючи необхідну технічну підтримку);

- співпраця (інноваційний підхід до розширення ринку, що виявляється ефективним);

- преміальні та/або бонусні виплати (критичний фактор, особливо за конверсії);

- вирішення соціальних проблем (зміцнює довіру та стабілізує співпрацю).

Для вдосконалення розвитку сільського господарства у Дніпропетровській області та формування вищеобумовленої інституціональної системи пропонуємо заходи адміністративно-економічного регулювання щодо підприємств, які знаходяться в екологічно незабруднені сільськогосподарських та сільських місцевостях регіону та у головних містах області і обумовлюють можливості ефективного розвитку органічного агровиробництва, яке є важливою передумовою формування продовольчої безпеки країни, економічного зростання національної економіки та підвищення конкурентоспроможності сільського господарства і якості життя сільського населення, зокрема за рахунок популяризації органічного виробництва та вдосконалення інституціонального та інституційного механізмів формуючих чинників в межах підготовки Стратегії розвитку Дніпропетровської області на період 2021—2027 роки.

Загальна схема заходів адміністративного регулювання представлена на наступному малюнку (див. рис. 3).

Кінцева мета наданих пропозицій передбачає:

- Покращення якості життя всіх мешканців Дніпропетровської області через збільшення в структурі їх харчування якісних та безпечних продуктів вироблених на основі органічних технологій.

- Збільшення вмотивованості агровиробників до виробництва та реалізації органічної сільськогосподарської продукції.

- Збільшення спроможності сільськогосподарських підприємств у виробництві та реалізації органічної продукції.

- Покращення продуктивності та конкурентоспроможності продукції аграрного сектору.

- Покращення стану екосистеми Дніпропетровської області за рахунок поліпшення якісних характеристик ґрунтів земельних ділянок.

Рис. 3. Заходи адміністративно-економічного регулювання

Джерело: розроблено автором на основі [2].

нок, що використовуються для виробництва сільськогосподарської продукції і, як наслідок, до покращення якості підземних вод.

— Розвиток галузі органічного бджільництва на території Дніпропетровської області для отримання якісної продукції бджільництва.

На подальшому етапі буде визначено місцевості та потенційних виробників сільськогосподарської органічної продукції та органічної продукції галузі бджільництва на території Дніпропетровської області.

ВИСНОВКИ

Важливою складовою формування органічного регіонального ринку сільськогосподарської продукції має бути формування зацікавленості у споживанні органічної продукції у населення Дніпропетровської області, тобто формування значного стійкого попиту на цю продукцію.

Визначення мотиваційних інституціональних чинників для підвищення попиту населення Дніпропетровської області на органічну сільськогосподарську продукцію призведе до поліпшення здоров'я мешканців регіону і як наслідок, суттєво покращить якість їх життя. Потрібно зазначити, що для розвитку регіонального ринку органічної продукції потрібний розвиток малих сільськогосподарських підприємств, якими зазвичай є невеликі фермерські господарства, кооперативи. Безумовно, малі сільськогосподарські підприємства не можуть конкурувати з великими виробниками масової сільськогосподарської продукції, зокрема, зерновому та м'ясному секторах. Проте

у сфері виробництва органічної продукції саме такі підприємства отримують перевагу перед великими товаровиробниками.

Проте участь малих сільськогосподарських підприємств у цій сфері є обмеженою з декількох причин: не сформованістю культури споживання органічної продукції у містах і браку технічних ресурсів для вирішення завдань у сфері маркетингу та просуванню на ринок органічної сільськогосподарської продукції.

Враховуючи те, що органічна сільськогосподарська продукція — це перспективний сільськогосподарський напрямок, це робить продукцію потенційно прибутковою. Деякі земельні ділянки області є практично придатними для органічного землеробства, але для того щоб органічне сільське господарство було прибутковою економічною діяльністю, воно потребує розробки фахової інституціональної системи яка буде сприяти ефективному розвитку цього напрямку.

Для ефективного впровадження органічних технологій у сільське господарство передусім потрібно виявити на регіональному рівні місцевих товаровиробників, включно з тими, які зацікавлені у виробництві органічних продуктів, та розробку схеми надання необхідної мотивації та технічної допомоги для ведення органічного сільського господарства, розробку інституціонального механізму для просування органічної продукції на регіональному та зовнішньому ринках. Потрібно виявити потенціал та інтерес ринку сільськогосподарської продукції в органічних продуктах, а заходи технічної допомоги будуть спрямовані на подолан-

ня спільних труднощів фермерів у веденні органічного сільського господарства.

Очікується, що після впровадження вищезазначених заходів підвищиться попит населення Дніпропетровської області на органічну сільськогосподарську продукцію та продукцію її переробки і вмотивованість сільськогосподарських та переробних виробників до її запровадження.

Література:

1. Act of Sweden on organic production control (SFS 2013:363) from 23 May 2013 // Web-site Eco-Lex: <http://www.ecolex.org>

2. Артиш В.І. Особливості органічного агровиробництва в концепції сталого розвитку АПК України / В.І. Артиш // Економіка АПК. — 2012. — № 7. — С. 19—23.

3. Білоткач І.А. Оцінка формальних і неформальних обмежень ринку органічного агровиробництва / Ігор Анатолійович Білоткач. // Агросвіт. — 2017. — № 11. — С. 21—28.

4. Білоткач І. А. Інституціональне забезпечення розвитку інфраструктури ринку органічної сільськогосподарської продукції / Ігор Анатолійович Білоткач. // Інвестиції: практика та досвід. — 2019. — № 3. — С. 12—20.

5. Global organic farming statistics and news. Available at: <http://www.organic-world.net>.

6. Офіційний сайт Дніпровського державного аграрно-економічного університету // Електронний ресурс, режим доступу: <https://www.dsau.dp.ua/ua/page/dyalnst.html>

7. Заець В. Законодавче регулювання та державна підтримка [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://drive.google.com/drive/u/3/folders/14bHB8bmAVDYaY3tWNJC-OrukfVCuh_rQ2

8. Саблук П.Т. Розвиток інституцій удосконалення механізму реформування аграрного сектору економіки / П.Т. Саблук // Економіка АПК. — 2010. — № 10. — С. 3—10.

9. Сайт Державної служби статистики в Дніпропетровській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.dnprstat.gov.ua/edrpo/subjects/2021/01/15_01_21/3_edrpo_01_20K4.pdf

10. Лупенко Ю.О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 182 с.

11. Ринок органічної продукції в Україні [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/podiia/item/9994-rynok-orhanichnoi-produktsii-v-ukraini.html>

12. Organic Market Development in Ukraine. Available at: <https://ukraine.fibl.org/en/ua-about-project.html>

References:

1. Web-site Eco-Lex (2013), "Act of Sweden on organic production control (SFS 2013:363)", available at: <http://www.ecolex.org> (Accessed 20 March 2021).

2. Artish, V. (2012), "Features of organic agricultural production in the concept of sustainable development of agro-industrial complex of Ukraine", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 19—23.

3. Bilotkach, I. (2017), "Evaluation of formal and non-formal limits on the market for organic agricultural production", *Agrosvit*, vol. 11, pp. 21—28.

4. Bilotkach, I. (2019), "Institutional development of the development of the infrastructure of the market of organic agricultural products", *Investicii: praktika ta dosvid*, vol. 3, pp. 12—20.

5. Organic-World (2021), "Global organic farming statistics and news", Available at: <http://www.organic-world.net> (Accessed 20 March 2021).

6. Official site of the Dnieper State Agrarian and Economic University (2021), Available at: <https://www.dsau.dp.ua/ua/page/dyalnst.html> (Accessed 20 March 2021).

7. Zaec', V. (2020), "Legislation and state support", Available at: https://drive.google.com/drive/u/3/folders/14bHB8bmAVDYaY3tWNJC-OrukfVCuh_rQ2 (Accessed 20 March 2021).

8. Sabluk, P.T. (2010), "Development institutions to improve the mechanism of reforming the agricultural sector", *Ekonomika APK*, vol. 10, pp. 3—10.

9. Website of the State Statistics Service in Dnipropetrovsk region (2021), Available at: http://www.dnprstat.gov.ua/edrpo/subjects/2021/01/15_01_21/3_edrpo_01_20K4.pdf (Accessed 20 March 2021).

10. Lupenko, Yu.O. (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.

11. Kryvenko, O. (2018), "The organic products market in Ukraine", Available at: <http://agro-business.com.ua/agro/podiia/item/9994-rynok-orhanichnoi-produktsii-v-ukraini.html> (Accessed 20 March 2021).

12. Organic Market Development in Ukraine (2021), Available at: <https://ukraine.fibl.org/en/ua-about-project.html> (Accessed 20 March 2021). *Стаття надійшла до редакції 28.03.2021 р.*